

Kiválasztottam hét-nyolc élő magyar költőt és műfordítót, s gondolatban szétoztottam köztük a bibliát. Te fordítsd a Királyok könyve drámai mozgalmasságát, te a hatalmas Jeremiás-t, te Márk édes, írott filmjét. S összeállítottam a bibliát, amellyel e huszadik század költői ajándékoznának meg minket. S láttam bravúrt, stílszerűséget, könnyedséget, nyelvtisztaságot, annyi külön remeket, ahány könyvből áll a biblia. S akkor így szóltam a gönci szuperintendánshoz: maradj meg nekünk, Károlyi Gáspár. Te nem voltál költő, és sokak szerint nyelvész se voltál: a bibliád mégis többet ér, mint e fölényes virtuózok bibliája, épp azért, mert fölényesek és virtuózok, te pedig hívő és dadogó vagy. Van az alkotásnak egy magasabb hitele, mint a pontosság és a szépség: az az erőfeszítés, amely a művet létrehozta. Mondataink és szótáraink jobbak vannak, mint neked, de hitet és ellenállást hol találunk a mondatokhoz? Az igazi irodalmi művet a nagy ellenállás ellen szegett, nagy hit hívja világra, enélkül a virtuozitás széthull, s a fölény fölényeskedéssé válik. Nektek, a bibliafordítás első hőseinek, örök jogotok van a könyvhöz, amely fontosabb volt nektek, mint azóta bárki magyarnak.

Németh László

„Mi a Te könnyeid gyermekei vagyunk...”

A füzessmikolai búcsújárás történetéhez

Nézem a Kriza János Néprajzi Társaság internetes honlapján a közelmúltban közzétett néprajzi fotóarchívumot. Örülök a pompás adatbázisnak, a kolozsváriak szorgalmának. Az 1620 képből álló hargitai albumot búcsús képek nyitják. „*Férfiak népviseletben*”, ráklikkelek az első képre, melyet a katalógus szerint Kós Károly (véltetően dr. Kós Károly, (1919–1996) a romániai magyar néprajztudomány egyik legmarkánsabb személyisége, az építész-író-politikus Kós Károly fia) készített valamikor 1940 és 1944 között. Megpróbálom a képek készítésének helyét beazonosítani a kegyhelyen belül. Hol is van ez Somlyón? Nincs válasz! Am a következő képek segítenek, a következő képen már rajta van a füzessmikolai kegytemplom. Összesen 19 képet találtam ebből a sorozatból. (Azóta kijavították a honlapon a tévedést.) A napokban hívta föl a figyelmemet Czank Gábor, újkígyós néprajzi vénával is megáldott fiatal plébánosa, hogy a Janusz Rosikoń Európa Madonnái című reprezentatív albumában „*Lipova*” neve alatt mikolai képek láthatók.¹ A könyv tévedése kettős, az már a magyar fordítás hibája, hogy Lippa helyett a magyar szövegben is „*Lipova*” szerepel. De az, hogy a „*magyar Jeruzsálem*”, Máriaradna hogyan lett Lippa azt nem tudhatjuk, még ha tudjuk is, hogy a mai, hivatalos román közigazgatás szerint önkormányzati szinten Radna, mint település Lippához tartozik! Az viszont végképp rejtély marad, hogy milyen úton kerültek ide a füzessmikolai fényképfelvételek. Mégis csak jelentős kegyhely ez a Füzessmikola, ha hol Csíksomlyóval, hol Máriaradnával keverik össze.

1984-ben, több mint egy hónappal a 19. születésnapom előtt jártam ott, ha lehunyom a szemem, ma is látom a himzett templomi zászlók alatt kigyózó kersztaljakat, hallom az elnyújtott, fejjhangon énekelt búcsúséneket.

Mykolatelukeyeu, Füzessmikola, Nicula

Most már érdemes megnézni, hol is van ez az alig röbb mint 500 lelket számláló kis román falu, hol is van ez az oly sok félreértést okozó kegyhely? Füzessmikola, románul Niculă nevével először 1326-ban találkozunk az okiratokban Mykolatelukeyeu formában.² 1369-ben Myklós, 1456-ban Mykola, 1457-ben Mycola formában fordul elő.³ Lestyán Ferenc hiánypótló művéből tudjuk, hogy a XVI. század második felében unitárius egyházközsége volt a településnek, ami a reformáció századában csak úgy volt lehetséges, ha előbb középkori katolikus egyháza volt.⁴ Az 1602–1603. évi pusztítás következtében a templom hívek nélkül maradt és nyomtalanul elenyészett. Régi hiveiről a később is tovább élő helynevek beszélnek: 1715-ből Csonkás; 1750-ből Gyepjüs, Sospatak, Sósoldal, Szőlők alatt;

¹ Janusz Rosikoń: Európa Madonnái. Ford.: Pór Bálint. OSB Geopen Könyvkiadó. é.n.

² Györffy: Az Árpád-kori. II. 80. old.

³ C. Suciu: Dicționar istoric.

⁴ Kádár: Szolnok-Doboka vm. népokt. tört. 380. old.

1770-ből Kopasz, Böszörmény oldal; 1772-ből Farkasele, Csergou.⁵ 1910-ben még 857, túlnyomórészt román lakosa volt. A trianoni békeszerződésig Szolnok-Doboka vármegye Szamosújvári járásához tartozott.

Ennyit a településről, ahol nyilván a búcsújáráshoz kapcsolódóan jeles paraszti ikonfestők éltek. Maga a híres görög katolikus egyház 1948-as drasztikus fõlszámolása óta az ortodox kezelésben lévõ bazilika kolostora, a községtõl 2 km-re, meredek útszakasz leküzdése után tárul festõi környezetben a zarándok, vagy a kíváncsi látogató szeméi elé. A kegyes hagyomány szerint megalapítója a XIV. század folyamán egy Miklós, vagy Mikola nevû remete volt.

„...látná az Istennek hatalmas tettét...”

A kegykép eredetérõl és tiszteletérõl a kolozsvári Jézus-társaságbéli szerzetesek egy, a késõbbieken több kiadást is megért és széles körben ismertté vált könyvecskét bocsátottak ki az 1770-es esztendőben. E szerint az Úr 1681. évében Lukács „görgegyesült hitü” képiró, a Doboka vármegyei Iklódon festette meg a Szüzanya képét s azt el is adta nemes Kopcsa Jánosnak. Az õ adománya révén került ez az ikon Szent-Miklós községbe, ott is a „görgegyesült” hitbéliek szentegyházába, ahol is a többi szentképek közé helyeztetvén, szokott tiszteletben tartatott.

„Történt nem sokára azután 1699-dik évben, Bajteltõ hava 15-én, hogy Hohenzollern herceg vasas ezredébõl több vitézek, Szent-Miklóson és környékén lévén téli szállásn, e szentegyházat meglátogatván, s rendre nézegették a görögösen festett képeket. Akkor õk vették legelõbb észre, hogy a Jézust ölében tartó bold. Szüz Mária képe könnyez. Ezt látván, siettek a helybeli Mihály nevezetü papnak jelenteni és õtet sürgetni, hogy jöjjön, és látná az Istennek hatalmas tettét.”⁶

Történeti háttér, vallási unió

Zaklatott idõszak ez. Végnapjai él a török uralom, de senkiben nem él a felszabadulás felhõtlen öröme. A törökök felett aratott gyõzelme után az osztrák hadsereg 1690-ben megszállta Erdélyt. Az önálló erdélyi fejedelemség megszûnt. Az erdélyi rendek Szebenben, majd Fogarason folytatott tanácskozások után, 1688. május 9-én aláírták a fogarasi nyilatkozatot. Ebben kijelentik, hogy Erdély visszatér Magyarországhoz, „amelytõl az irigy sors és némelyek nagyravágyása szakította el. Elfogadja Lipót királynak és utódainak, mint örökös magyar királyoknak oltalmát, s önkéntesen, keresztény buzgalomból lemond a török véduraságáról”. Új megszállás kezdõdik tehát, új, véres szabadságháborúkkal. Ugyan abban az évben, mikor Savoyai Jenõ seregei döntõ vereséget mérnek a törökre Zentánál, kitört a hegyaljai felkelés a császári önkény ellen. Az 1699. január 26-án aláírt karlócai békével hazánk nagy részén végérvényesen megszûnt a török hódoltság. A békeszerzõdésben a törökök a Temesköz kivételével minden magyar hódoltsági területérõl lemondtak, bár annak jelentõs részét a Savoyai herceg vezette császári csapatok korábban már elfoglalták.

Az Erdélybe bevonuló hadsereg tábori lelkészeinek legnagyobb része jezsuita szerzetes volt. Ezek szinte azonnal bekapcsolódtak a helyi lelképásztorkodásba, emellett az ortodox román papok között az unió gondolatát terjesztették.

Baranyi Pál László jezsuita, Gyulafehérvár plébánosa felvette a kapcsolatot a város ortodox metropolitájával, és igyekezett õt az uniónak megnyerni. Baranyi már évek óta Erdélyben élt. Áruhában jött az országba, ahonnan a jezsuiták ki voltak tiltva. Pontosan ismerte az ortodox egyház alávett helyzetét, és meggyõzte a metropolitát az unió elõnyeirõl. Baranyi helyzetét megkönnyítette I. Lipót 1692. augusztus 23-án kelt dekretuma, melyben a király az unióra lépõ román papoknak ugyanolyan kiváltságokat ígért, mint amilyenekkel a római katolikus lelkészek rendelkeztek. A jezsuiták a Bécsbõl kapott felhatalmazás alapján unió esetére politikai jogokat ígértek a románoknak, s nemcsak a papoknak, hanem a híveknek is.

Végül hosszas elõkészület után Teofil érsek 12 esperessel 1697 márciusában ún. „kis zsinatot” tartott Gyulafehérváron. A fõpásztor és az esperesek beható tárgyalások után a második ülésen, 1697. március 21-én kimondták az uniót. Kijelentették, hogy elfogadják és vallják mindazt, amit a római katoli-

⁵ Kádár: Szolnok-Doboka vm. V. 182. old.

⁶ Jordánszky: Boldogs. Szüz Mária kegyelemképeinek rövid leírása. Pest 1863. 273. old. A fent említett tévedések és elhallgatások sorát megelőzi az a tény is, hogy Jordánszky könyve, nyilván az 1770-es Jezsuita kiadvány nyomán haladva, a mikolai csodáról, az eredeti kegykép útját követve ír: „Kolosvár boldog Asszony Képe Erdély Országban” cím alatt. Magáról a csodálatos jelenség helyérõl, az ottani búcsújárás kialakulásáról nem tesz említést.

kus anyaszentegyház hisz és vall; de különösen azt a négy hittételt, ami eddig őket elválasztotta a római egyháztól: a pápa főségét, a tisztítóhely létét, a kovásztalan kenyér érvényes használatát a szent liturgiában, és a Filioque tanát, vagyis azt, hogy a Szentlélek az Atyától és Fiútól származik. Atanasie 1698. október 7–24. között Gyulafehérváron értekezletet tartott 38 esperessel. Ezen kimondták a római egyházzal való egyesülést. Az unió feltételeként kikötötték, hogy a keleti egyház rítusát és fegyelmi előírásait megtarthassák, a Julián-naptár szerint ünneplhessenek, a püspököket maguk választhassák, jelenlegi püspököket tiszttségéből senki el ne távolíthassa.⁷

Az unió örömét némileg beárnyékolja, hogy a krisztusi óhaj mellett, miszerint: „*Hallgatni fognak szavamra, és egy akol lesz, és egy pásztor*”⁸ – áthatja azt némi birodalmi, valamint nagyon is világi ihletésű, dinasztikus érdekek is. Erdély, bár nem volt hódoltság terület – és ott magyar haderő és magyar közigazgatás volt –, az osztrák katonaság mégis megszállta, tanácsos volt tehát, a zömmel protestáns, és a Habsburg uralommal kapcsolatban fenntartással élő magyarokkal szemben helyi szövetségest találni. Csoda-e, hogy ilyen körülmények között, a mikolai kis román fatemplomban, a boldogságos Szűzanya képe február 15-én könnyezni kezdett? Hűségre és sorsközösségre inti az akkor frissen érkezett új népet, 26 napon át siratja két pogány között öröklődő királyságát, a „*Regnum Marianum*”-ot. A csoda híre végigfut Erdélyen, azóta vonzza esztendőről esztendőre a mikolai könnyező Mária hívek ezreit, tizezreit. A csodás esemény után a földesúr, Kornis Zsigmond gróf a képet szentbenedeki kastélyába vitette. A mikolai hívek persze követelték vissza jogos jussukat, az vita végül Kollonich Lipót esztergomi érsek elé jutott, aki a képet a kolozsvári jezsuitáknak adta. Az eredeti ikon jelenleg is a kolozsvári jezsuita templomban van, amely később a piaristák kezére került. Az eredeti mikolai ikon kolozsvári kultuszának jelentőségét mutatja, hogy a trianon utáni évek erdélyi ponyvái között a kolozsvári könnyező Szűz kegyképhez címzett énekes ponyvakiadvány a csiksomlyói füzettel egyszerre jelent meg.⁹ Talán a ponyvaszerzőség apáról fiúra szálló mivoltát jelzi, hogy Kodály Zoltán 1912-ben már találkozott az itt emlegetett füzetecskével a csik megyei Kászonimpéren, ám azt a nagy zenetudós jegyzetei szerint Kilián Károly jegyezte, potosabban saját megfogalmazása szerint: „összeírta”.¹⁰

Poros papírok, ördögi próbatétel, népi emlékezet

Szokták mondani: „*ember tervez, Isten végez*”. Vihették az ikont, a matériát, a tárgyat az emberek, ahová csak akarták, de a csodára, Mária anyai könnyeire, a sátán hatékony riasztására itt, a tavakkal szabdaltságot dombok között volt, s talán nem túlzás, ha azt írjuk: van szükség. Ördögűzésre ott van szükség, ahol az jár. Márpedig itt, a Füzes mentén régente igen csak hétköznapi vendég volt a patás. Phü, phü, phü...

A jeles kolozsvári származású rendező, Farkas György egyik filmjében láttam, hogy valamelyik leveltárban porosodik egy régés-régi följegyzés, melynek öreg betűkkel rótt cirkalmas címe a következőképpen alakul: Az élő Isten nagy és halhatatlan próbáiról és intéséről való írás, melyet közölt a sátán által Füzesben, Erdélynek falujában Boncuidai Bálint prédikátoron húsz hétig éjjel-nappal, mely sátán által való próbálása kezdődött 1587. július 28-án, végződött november 14-én. Az úgy volt, hogy már hetek óta nap mint nap próbára tette az ördög Boncuidai Bálint uramat. A sok rémitgetéstől megzavarodott prédikátor hiába imádkozott, hiába idézte a próféták szavait, a sátán csak nem hagyott nyugalmat neki, úgyhogy Boncuidai uram kénytelen volt segítségül hívni a környező falvak prédikátorait, hátha együttes erővel meg tudják győzni a bojtost, hogy bizony ők az igaz hitet vallják.

Ördögösfüzes öregjei már másként emlegetik a történetet, nem is csoda ez, hiszen a nemzedékről nemzedékre vándorló beszéd csak módosít, ha kell fakít, ha kell színez a valóság ügyes bajos dolgain egy-egy keveset. Mondják: egyszer parókiára jött egy új pap. Hát annak a papnak volt egy szépséges szolgáló leánya. Na, ha szép volt a leány, nem is csoda, hogy egyszerre csak nagybeteg lett. Ordított, tépte le a ruháját, harapta a kezét. A népek tudták, másról már itt szó sem lehet, ördögök költöztek a leányba. Annyira ment a dolog, hogy még a paplak is kezdett ördögös lenni. A pap kétségbeesésében a környék összes papját összehívta. Csak segítsenek, mentsék meg a leányt. A sok pap egy hosszú éjjelen át egyebet sem csinált, csak terden állva imádkozott. Megvolt a hatás is, a leány másnap jobban lett. A sok pap és sok imádság kiüzte az ördögöket a papnak a szolgáló leányából.

⁷ Dr. Pirigyi István: A magyarországi görögkatolikusok története, Nyiregyháza 1990, 18–21. old.

⁸ Jn 10,16.

⁹ Kilián Ernő: Búcsúének a csiksomlyói Szűz Máriához. Cluj-Kolozsvár, 1923. Corvin kny. 16 old. Kilián Ernő: Búcsúének a kolozsvári könnyező Szűz kegyképhez. Cluj-Kolozsvár, 1923. Corvin kny. 16 old.

¹⁰ Kodály Zoltán: Visszatekintés II. 57. old.

Még az 1980-as évek közepén beszéltem más füzési öregekkel is, akik, bár református vallásúak, mégis már-már babonás tisztelettel emlegetik Füzesmikola nevét. Úgy tudják, hogy a Füzés nádasában régen ördögök tanyáztak, ördögök, meg lüdercek is. Tüzek és fények bolyongtak éjnek idején a patak mellett, a Tánchosok sikátorán éjfélkor sokan látták, hogy a világító fényes gömbök Szamosújvár felé el-tűntek az égen. Mondják azt is, innen ered a falujuk neve: Ördögösfüzes. Hideg Anna néni még többet tud: „Nagyon régen beszéltek ilyesmít, de mostan már nem. Ez a dolog olyan régi, hogy nagyanyámtól hallottam, de mán' még akkoriba 'se' beszéltek ezt a faluba', úgy lehagyták ezeket a régi beszédeket, ő is úgy lehet, az akkori öregektől hallotta: valamikor régen a Mulatón, Füzesmikola felől azok a pogány magyarok áldozatot mutattak be az Öregistennek. Nagy tűz égett az éjszakában oszt ezek a fehér ló körül táncoltak, mán ezek a régi magyarok. Tán még azok is az ördögöket üzték, azok boncok, mán ilyen varázslófétlik, vagy mit tudom én...”¹¹

Nem is szívesen emlegetik ezeket a régi dolgokat a mai emberek. Úgy tartják nem nagyon tanácsos az ördög nevét szájukra venni. Néha azért mégis csak fölelegetik, mikor a zene és a tánc, a közös lendület óvja őket az ártó erőktől, akkor még kacagni is mernek a sátánfattyakon, meg még gúnyolódni is: „Ha megfogom az ördögöt, a ládába zárom, mennél jobban fickándozik, annál jobban vágom!”

Könnyekért kiáltó évszázad

A mikolai kegytemplom a XIX–XX. században vált igazán Erdély egyik legfontosabb zarándokhelyévé. A könnyekkel ékes szent ikont, illetve az eredeti ikon, szintén csodákkal hitelesített másolatát az 1831-ben épült nagytemplom ikonosztázióján tisztelik. A legnagyobb tömeget vonzó zarándoklatokat, mint már utaltunk rá, augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján tartják. A kegyhely szakrális épületeinek sorában mindenképpen meg kell említeni azt a XVIII. század elején épült, a vidékre oly jellemző kis fatemplomot is, amely az ide zarándokló hívek szemében az isteni kegyelem kiáradásának megkülönböztetett helyszíne. Zarándokok tömegében elvegyülve, a kis templom kapujához közeledve egyre több fogyatékos, vakot, bénát, siket-némát látni. A fatemplom körül öregek és fiatalok, nők és férfiak, kicsiny gyermekek vegyesen, de még a rend fönntartására kirendelt „policista”¹² is térden és környéken csúszik a durva murván, a köveken, melyek estére bizony már véresek. A tömegben itt-ott hallani magyar szót is. Mária közbenjárására, anyai oltalmára nem csak az ortodox és görög katolikus románoknak van szüksége, de a vidék katolikus és református magyarságának is.

A szomszédos Szék lakói közül is sokan elzarándokolnak ide. Van, aki a nagy augusztusi búcsúra jön, mások csak akkor, amikor ügyes-bajos dolgaik Mária lábaihoz irányítják. Mikolát járt széki asszonyok ajkáról jegyeztem le azt a csodás esetet, mi szerint a kegykép egy alkalommal, mikor valaki el akarta hurcolni szent helyéről, Szamosújvárról megszökött. Egyszerű pástzoremberek bukkantak rá a mikolai hegyoldalon, egy természetes tölgyfa törzsén. Ugyancsak egy széki asszonytól hallottam a következő fejtegetést: „Nikula nem csak a románoké! Szent hely az, oda bárki elzarándokolhat! Én is voltam már, mégpedig gyalog...”

Vizsgálódásunk során itt érkeztünk el arra a pontra, ahonnan érdemes egy pillantást vetni a kegyhely szűkebb és tágabb földrajzi és kulturális környezetére is. Vidékünk, az erdélyi Mezőség a kutatás számára azért különösen fontos terület, mert páratlan lehetőséget nyújt az interetnikus hatások, a kulturális kapcsolatok beható tanulmányozására. Füzesmikola földrajzi értelemben vett vidékének, pontosabban a vidék szülőiteinek, igen jelentős szerep jutott a XX. század politikai, irodalmi és kulturális életében. Elég talán megemlíteni, hogy a környék szülötte Bánffy Miklós külügyminiszter, író; Bethlen István miniszterelnök; Csáky István diplomata, külügyminiszter; Kallós Zoltán néprajzkutató; Sütő András író; Teleki Pál földrajztudós, miniszterelnök és a nagy bujdosó, Wass Albert író is. Vidékünket a jeles író, református püspök Makkai Sándor „Holttengernek” nevezte emlékezetes regényében,¹³ de Nyirő József is külön regényben állít emléket az itteni magyarság megmaradásért folytatott kilátástalannak tűnő küzdelmének.¹⁴ A néma küzdelem, a XX. század utolsó évtizedeiben és az ezredforduló éveiben is folyt és folyik. A falvak népe fogyatkozik, s itt is, amott is halkul a magyar szó, kevesedik a magyar lakosság. S bár a táncház-mozgalom kiteljesedése a XX. század második felében ide irányította a figyelmet, a kultúra hajszálygőkereit mégis kevesen ismerik. A fesztiválok, találkozók csillogásán túl ott a

¹¹ Hideg Istvánné Lakatos Anna Szül.: 1936. Ördögösfüzes; Gyűjtés: 2002. december 21.

¹² rendőr

¹³ Makkai Sándor: Holt-tenger. Révai. Bp. 1936.

¹⁴ Nyirő József: Néma küzdelem. Révai. Bp. 1944.

Képek Füzesmikola augusztus 15-i, Nagyboldogasszony napi búcsújáról, az 1940-es évek első feléből. Dr. Kós Károly felvételei. (Forrás: www.kjnt.ro)

megélhetésért folytatott mindennapos küzdelem. Szociológusok, politikusok fejtegetik, mi a Mezőség lassú fejlődésének oka. Egyesek a városok hiányára, mások a rossz közlekedési viszonyokra, megint mások a vidék korábbi jelentőségének elvesztése, például a sóbányák kimerülésére gondolnak. Mindezek ismeretében nem is csoda, hogy az itt emlegetett vidék szerepe nemzeti ihletésű közgondolkodásunkban sematizálódott, a pusztulás és élni akarás nemzeti etalonjává mitizálódott. Talán erre a folyamatra való reakcióként, ellenpólusként jelenik meg a „román és ortodox” Füzesmikola napjainkban egyre markánsabb formában jelentkező gondolata a román egyházi és világi közgondolkodásban.*

A „román” kegyhely

Ennek a gondolatnak, pontosabban a Füzesmikolára kiterjesztett eszme alapgondolatának természetesen vannak előzményei. Ezek az előzmények pedig egyenesen a trianoni békediktátumhoz vezetnek. A mezősegi magyarság lassú pusztulásáért és a folyamatos román térnyerésért elsősorban a dualizmus-kori magyar, pontosabban osztrák-magyar politika volt a felelős, amely tétlenül nézte az erdélyi magyar

* Jól jellemzi a XVIII. századi Magyarország állapotát az a tény, hogy a Nikulá-i csoda nyomán fölerősödő – kialakuló – Mária-tisztelet nyelvi etnikai identitástól függetlenül országszerte hatott. Megtaláljuk a füzesmikolai Szűzanya kultuszának emlékét, s ennek nyomán a kegykép másolatát például a székesszevári székesegyházban, a győri Nepomuki Szent János kápolnában, de a székelyföldi Gyergyóremete Szent Lénárd tiszteletére emelt plébániatemplomának egyik mellékoltárán is.

népi tömegek végletes elszegényedését, a magyar parasztság románosodását és az erdélyi magyar és székely „népfelesleg” tengerentúli vagy regáti kivándorlását. A budapesti kormányok alig tettek valamit annak érdekében, hogy támogatási stratégiával, telepítési politikával, gazdasági és kulturális eszközökkel megvédelmezzék a töredező magyar vidékeket, és meggátolják, hogy egykor virágzó magyar falvak a román bevándorlás és térnyerés áldozatai legyenek, így átrajzolják Erdély nyelvi, etnikai térképét. Mindeközben román oldalról megvalósult egy nagyon is átgondolt és tervszerű nemzeti stratégia s a szó gazdasági és kulturális értelmében is hatásos nemzetvédő politika. A XIX. század második felében és a XX. század első évtizedeiben az örómániai és erdélyi román pénzüntézetek fokozatosan vásárolták fel a költséges életmódjuk és főúri szokásaik következtében eladósodott és tönkrement magyar birtokos osztály földjeit, és telepítettek rájuk román földműveseket, kis- és középbirtokosokat. Mindaz, ami Erdéllyel és az erdélyi magyarsággal az első világháború és Trianon után történt, az nem csupán a vesztes háború, nem csupán a nagyromán területi terjeszkedés következménye, hanem ennek a felelőtlen és előre nem látó magyar kormányzati politikának, illetve erdélyi magyar politikának a történelmi bűne is. 1918-as összeomlás tehát nem a véletlen műve volt, hiszen a kiegyezés utáni korszak erdélyi politikája homokra lépült – az erdélyi magyar társadalom végzetes meggyengülése ekkor következett be.¹⁵

Az „ortodox” kegyhely

Romániában „reintegrációnak” nevezték a görög katolikus egyház erőszakos fölszámolását, a román ortodox egyházba való beolvasztását, amire 1948-ban került sor. Ekkor jelent meg az a törvény is, amelyben a Romániában működő egyházakat eltiltották a bármiféle külföldi vallási szervezettel való kapcsolattartástól. A törvény alig leplezett célja az volt, hogy az ország katolikusait elszigeteljük Rómától, a Vatikántól. Az 1948-ban pátriárkává választott *Justinian Marina* erős hangú támadásokat intézett a görög katolikusok ellen, hogy térjenek vissza az ortodox egyházba, és állítsák vissza a nemzeti egységet. Itt is a megfélemlítésnek tudható be, hogy létrejött a gyulafehérvári megegyezés. A kormány december elsején, az 1918-as román egység évfordulóján hirdette ki az egységes nemzeti egyház létrejöttét. Minden görög katolikus papnak nyilatkozatot kellett tennie az ortodoxiához való tartozásáról. Aki ezt megtagadta, arra közvetlenül a vértanúság, börtön vagy koncentrációs tábor várt. Ekkor és így került a román ortodox egyház kezére Füzesmikola kegyhelye is.

1990 óta természetes igényként fogalmazódik meg időről időre, hogy a kegyhely kerüljön vissza a görög-katolikusok kezére, de legalább is legyen valamilyen részük benne. A görög-katolikus törekvések jellegét jól összegzi a „Viața Creștină” című hitéleti lap 2007. július-augusztusi számában megjelent „Nicula pelerinajul tradițional greco-catolic inchinat Maicii Domnului” című cikk is. Az írásból megtudjuk, hogy 2007. augusztus 14-én, Nagyboldogasszony ünnepének vigíliáján, Ft. Florentin Crihălmeanu görög katolikus püspök is összehívta egyházmegyéje híveit Füzesmikolára, együtt ünnepelni Szűz Mária mennybemenetelét. A Kolozs–Szamosújvári püspök személyesen kísérte a gyalogos zarándoklatot Szamosújvárról Füzesmikolára, hogy ott püspöki szentmisét mutasson be. A virrasztást és a diakónusszenteléssel egybekötött püspöki misét nem a kegyhelyen, hanem a falu plébániatemplomában tartották meg. A cikkben külön utalás van a mikolai hívek katolikus voltára, akik 300 éve töretlenül zárandokolnak a csodatévő szent ikon elé. Szentbeszéde végén a püspök külön fölhívta a figyelmet a történelmi kegytemplom megtartásának fontosságára, ami mögött már fölépült a vasbetonból öntött monumentális ortodox katedrális.¹⁶

Az ezzel kapcsolatos ortodox álláspontot Bartolomeu Anania korábbi, 2002-es megnyilvánulása segítségével érthetjük meg, aki egy a kegyhely görög katolikusok és ortodoxok közötti megosztását célzó javaslatra reagáló nyílt levelében így fogalmaz: „*Nicula nem lehet vita vagy egyezkedés tárgya... Nicula ortodox volt, és az is marad...*”¹⁷ A főpap a levél megfogalmazása idején Révkolostor, Felek és Kolozsvár érseke volt. Témánk szempontjából nem mellékes az a tény, miszerint az ügypén megnyilvánuló egyházi vezető 2006 óta Kolozsvár, Fehér, a Körös-vidék és Máramaros első metropolitája. Ünnepeles kolozsvári beiktatására, melyen a sajtóban megjelent tudósítások állítása szerint több mint hetvenezer hívő vett részt, a városba hozták a mikolai kegyképet is.

Füzesmikola jelenkori történetének, arculatátalakulásának fontos stációja volt Ioan Alexandru temetése is. A jeles irodalmár, akít magyar fordítója Kányádi Sándor a „*legrománabb költő*”-ként emlegetett

¹⁵ Pomogáts Béla: A magyar Mezőség regénye; Hítel, 2004. június.

¹⁶ (DIRMM): Nicula pelerinajul tradițional greco-catolic inchinat Maicii Domnului. Viața Creștină Cluj; 2007. július-augusztus Cluj.

¹⁷ Nyílt levél Liviu Petrinának, Cotidianul, 2002. jan. 4.

a kommunista hatalomtól megszabaduló Romániában próbálta megszólaltatni a nemzeti és vallási értelemben elkötelezett irodalmi hangot. Csak sajnálhatjuk, hogy erdélyisége nem tudott fölülemelkedni nemzeti hevületének kizárólagosságán, s ez jelentősen beszűkítette költészetének egyetemes percepcióját. A Ioan Alexandrut, hosszas betegség után 2000 őszén bekövetkezett halálát követően, a füzesmikolai kegyhelyen helyezték örök nyugalomra.

Mi a te könnyeid gyermeki vagyunk...

Összegzésként elmondhatjuk tehát, hogy az Erdélyre napjainkban is oly jellemző, a tapasztalás szintjén leginkább a mértéket vesztett templomépítésben jelentkező ortodox expanzió Füzesmikolát sem kímélte s nem kíméli ma sem. Mára feledésbe merült az a szerep, amelyet a kegyhelyen bekövetkezett csoda és az annak nyomán kialakuló kultusz játszott a XVII–XVIII. század fordulóján létrejött egyházi unió spirituális hitelesítésében. Ez a szerep, amely akarva-akaratlanul hozzájárult egy sajátos erdélyi román identitás és sajátos erdélyi román műveltség kialakulásához. A figyelmes szemlélő számára különösen szembetűnő az a törekvés, amely kegyhely üzenetét az ortodox terjeszkedés s ezzel együtt értelemszerűen a transzilván gondolatallás és identitással való szembenállás jegyében próbálja meg újra-fogalmazni. Csak bízhatunk benne, hogy hamarosan bekövetkezik egy új csoda, s a könnyező mikolai Szűz Anya kegyhelyén együtt szólhat majd Erdély népeinek szent imádsága és éneke, a Szent Szűzzel együtt kérve a Teremtőt közös hazánk és egymásra utalt sorsunk jobbra fordulásáért.

Boldogasszony, édes,

Hozzad esd ma néped,

veszni indult lelkét hogy Te mentenéd meg,

édes Szűzanyánk!

Nu lăsa, Măicuță,

Să pierim pe cale,

Căci noi suntem fiii,

Lacrimilor tale.¹⁸

Ne hagyd, Anyácskánk,

hogy elveszünk az úton,

Hisz mi a Te könnyeid

gyermekiei vagyunk!

Harangozó Imre

Felhasznált irodalom: Györfly György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I–III., Budapest 1963–1987.; *Janusz Rosikon:* Európa Madonnái. Ford.: Pór Bálint OSB Geopen Könyvkiadó. é.n.; *Jordánszky Elek:* Bolgogs. Szűz Mária kegyelemképeinek rövid leírása. Pest 1863.; *Kádár József:* Szolnok-Doboka vármegye népoktatásügyének története. Dés 1896.; *Kilián Ernő:* Búcsúének a csiksomlyói Szűz Máriához. Cluj-Kolozsvár 1923.; *Kilián Ernő:* Búcsúének a kolozsvári könnyező Szűz kegyképhez. Cluj-Kolozsvár 1923.; *Kodály Zoltán:* Visszatekintés II. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok. Szerk.: Bónis Ferenc. Budapest 1964.; *Makkai Sándor:* Holt-tenger. Révai Könyvkiadó. Budapest 1936.; *Nyirő József:* Néma küzdelem. Révai Könyvkiadó. Budapest 1944.; *Pirigyi István:* A magyarországi görögkatolikusok története, Nyíregyháza 1990., 18–21.; *Pomogáts Béla:* A magyar Mezőség regénye. Hitel. 2004. június.; *Suciu, C.:* Dicționar istoric al localităților din Transilvania. București 1955.

A csepregi Boldogasszony temploma története és legendája

Csepreg délnyugati részén, a Szombathelyről érkező út jobb oldalán, szemben a temetővel ível az a kavicsos út, ami kivezet a Boldogasszonyról elnevezett templomdombhoz. A közbeszéd ma már nemcsak a kegyhelyet, hanem az egész határrészt, az ott folydogáló Boldogasszony-patakot és a közelmúltban üzembe helyezett víztározó tavat együttesen belefoglalja az elnevezésbe. Az a tény már kevésbé él Csepregen a köztudatban, hogy a Fraknoi (Gös) család birtokában levő mai Alsóváros területét Sárnak, más néven Boldogasszonyfalvának nevezték a középkorban (1392).¹

¹⁸ Ezúton szeretném megköszönni Ft. Czank Gábor újkígyósi plébános úrnak tanulmányom megszületéséhez nyújtott pótolhatatlan segítségét. Külön említést érdemel az írás címéül választott román énekszöveg kiválasztása és magyarra fordítása is!

¹ *Mező András:* Patrociniumok a középkori Magyarországon. Bp. 2003. 406. old.